

TITO IN JAZZ

"Ove noći ja se vozim ulicama drugog grada " – Šta, zar opet ?

Izbezumljen, unezveren. Mislim, pisanje, piskaranje će me spasiti, pružiti još neko zadovoljstvo. Ali nema više Erosa – dečko je mrtav, dehidrirao je u pustinji. U životu više nema u-žitka, nema života. Poslednje emotional masturb., to gorko zadovoljstvo struganja, grebanja kašikom po dnu šerpe, tužno ili otužno zadovoljstvo na ivici strave. Kako koju šerpu ostružem, bacim je neopranu u neki ugao, tako da je cela kuhinja već zakrčena gomilom prljavog posuđa. Međutim, postoji jedan tiganj, probušen... Ali o tome je bolje ćutati, zaogrnuti se tišinom. Iza je mrtvaja, praznina, shiza-kliza koja se ledeno ceri. Ali, ipak, piskaraću, šaliću se, šega će me možda spasiti. Pisanje kao bekstvo od ludila, ili je to prečica, možda. Pisanje kao traganje za nadahnućem kojeg nema, za radošću, iako to nije red stvari, ali može i tako, zašto da ne.

Zvao me je Viktor Lazlo. Ujutro, dok sam spremao doručak, iako, bila je to, u stvari, večera, telefon je zazvonio. Obično nikad ne zvoní, niko me ne zove – čovek kada ostari, postane neerotičan, neinteresantan, ali sada je poludeo, zardalo zvonice. Iako telefon je potencijalno opasno sredstvo da te neko udavi. Zato danas postoji elektronska pošta, ostvario se san koji je još Tolstojevski sanjao, komunikacija na daljinu bez ikakvih dodira, bez ukusa i mirisa. Večan je samo prezir. Lazlo je tražio text za njegov časopis. Eto, sad imam razlog da nešto napišem. Izvinio sam se što mu već nisam nešto ponudio. Ali moje pravilo je da ne idem tamo gde me ne zovu. To je iz pristojnosti. Ako me zovu, onda idem da ne bih ispao ohol. Sada kad mu uvalim ovu glupost, neka gleda šta će. Ali pozivi su, zbilja, retki, kome trebaju škrabanja provincijskog rokenrol pesnikčića. Patetičan sam, to je moj standardni EPP. Osećam da se iz kuhinje širi smrad. Nešto je zagorelo, ovsena kaša i kupus. Kupus kada zagori, to je strašno, kao leš. Lazlova tema je: Tito i ja. Očigledno, još uvek robuje politici. Od kada se vratio iz Pakistana, definitivno je prešao na književnost. Šta je tamo doživeo, sam bog zna, nije objavio nikakav putopis. Ipak, teme su mu još uvek opterećene istorijom, tj. iskustvom (o ženama drugom prilikom).

Ali kakve ja veze imam sa Titom, tj. kakve sam imao? Slabo sam se ja češao o sve to, a i ostavljalo me je uglavnom na miru. Ponekad se samo preteći ukazivalo na vidiku, u fazonu: no, no! Imao je on, tj. imali su "oni" važnija posla. Vladar, veliki državnik naspram malog palanačkog umetnika. Gromada, ma kakva gromada, tvrđava naspram jedne prilike koja je skoro ličila na senku koja šeta dunavskim kejom u suton i sastavlja svoje loše pesmice. Ovakog me je, inače, naslikao Jaša Alfandari u svom romanu "Pramac i krmak". Ta utvarna prilika (Ja), bio je on sam (Ja-ša) u mladosti, ali je kasnije, kako sam kaže, naučio da piše romane i tako se spasao bede. Ali provalio sam ga: Alfandariju se ideja za taj roman objavila u jednoj reči iz pesme vršачke pesnikinje Dušice Pavkov. U

pitanju je reč "Pra-ma-c" koja sadrži i u kojoj se krije reč "pra-mama", tj. "pramajka" ili "pramaca". Pazi sad ovo: čitav roman Alfandarijev se bavi, upravo, likom pramajke, tj. likom "primarnog autora". Uzgred rečeno, taj lik pramajke je kod njega tendenciozno pozitivan, iako majka u tom dubinskom smislu može biti samo destruktivna, razarajuća. Kao i Beketov Krap koji svoju majku spominje samo na jednom mestu, ali ona je tamo definitivno upokojena, sa njom nema više dijaloga, "on", "sekundarni autor" Alfandarijev, preslušava magnetofonske trake ali sa majčinim govorom, ne bi li rekonstruisao sopstveni primarni dubinski lik, što je, naravno, nemoguće (Pramaca – Ja). Bar tako tvrdi jedan bačuška koji se detaljno bavio tim problemom. He-he! Zato Beketov Krap razgovara sam sa sobom, tj. preslušava trake sa sopstvenim glasom, iako to nije njegov glas. Nema dubine, sve je površina.

Jednom prilikom smo, možda bih tako mogao i da načnem temu pre pravog početka, ja i moj prijatelj Branko Kovačević, inače, prevodilac čuvenih "Motelskih hronika" Sema Šeparda, a na koga već pominjani Jaša Alfandari neverovatno liči, sproveli umetničku akciju "Pozdrav proleću". Sa keja smo bacali u Dunav flaše u koje smo prethodno stavljali tekstove pesama posvećenih proleću. Čuvar vodovoda nas je video i pošto mu je sve to bilo sumnjivo, uhapsio. Došla je "marica" i odveli su nas na saslušanje u policiju. Inspektor koji nas je ispitivao stalno mi je govorio da zna za još jednog Tilšera, umetnika, osim, naravno, velikog Ksavijera Tilšera koga svi znaju. Ja sam mu odgovorio da ne znam ko je to i da nikada nisam čuo za "njega", pravio sam se lud. Ali "oni" su znali "sve", nisu nikoga potcenjivali, uopšte se nisu oholili, skromni marljivi ljudi. I nije tu bilo nikakve zle namere, posao je posao.

Viktor Lazlo je sigurno zvao još neke face, radi se o tematskom broju. Znam, svi će da ironišu. Ali zašto će da ironišu? Valjda zato što se stide, što se srame. Ili iza ironije stoji želja da se razori predmet, da se trijumfuje, neprejeviva muškost, titanski posao. Koliko se ljudi danas bavi pisanjem, to je strašno, malkljaža na život i smrt. Kada je ovakva tema u pitanju, ironijska distanca je, stvarno, neizbežna - stalna promena pozicije, hip-hop, čas sam ovde, čas tamo, rečju, neuhvatljiv. Luk i strela su tu najmoćnije oružje, ali ni pračka nije loša, pračka koja zakucava imena posred čela, ili preko usta. Ili koplje, kopljem ga ubodeš u trbuh. Mogu samo da zamislim onog Pantagruela sa njegovom otrovno-slatkastom, zaokrugljenom Češkom šalom. Ipak, ironisanje se najčešće izvrgava u najcrnju patetiku. Ne, ja neću da teram šegu, biću ozbiljan, mrtav-hladan. Samo, ko da mi poveruje? Primeniću tehniku tankog površnog pisanja, ako je to uopšte neka tehnika. Na primer, nabacaću par fragmenata, kao nekih sećanja ali hronološki ispreturanih, napraviću mali haos, haoščić.

Čitavo to vreme koje je "obeležio" Tito prošlo je nekako mimo mene, bez nekih naročitih posledica, ja, čak, nisam imao ni neko određeno mišljenje o svemu tome, s obzirom da sam više živeo "unutra", u svom ajnfortu, bunaru/pećini. No, dobro: rodio sam se 1946. godine, dakle kada je zaživela ta zemlja kojom je vladao taj čovek koga su od milošte zvali Tile. Mene su takođe u detinjstvu zvali Tile, od prezimena Tilšer, ali ja to nikada nisam dovodio u vezu, kao "veliki i mali Tile", to mi skoro uopšte nije padalo na pamet. Možda se to nije smelo ni pomisliti, ili sam to potiskivao izbegavajući da se suočim sa nečim što bi me sekiralo. Najverovatnije je da sam se još u detinjstvu srodio sa tom

okolnošću tako da mi to kasnije, kada sam odrastao, nije značilo ništa. Međutim, magijska moć imena nije za potcenjivanje, tako da danas ponekad pomislim da bi možda bilo bolje da nisam bio te sreće. No, u mladosti mi to zaista nije značilo ništa, imao sam neki osećaj nezavisnosti i samosvojnosti, moj svet je bio neprikosnoven, moja mladost je bila moja država u kojoj sam ja vladao, a njegova država je bila nešto drugo, kao neki paralelni svet u kojem mi se njegov lik ukazivao tek kao neka utvara. I to je tako bilo čak i kada sam šezdesetih godina imao problemčić baš zbog tog nadimka. Naime, tada sam svirao, imao sam rok grupu koja se zvala "Tile i četiri bogalja" Naravno, nismo mogli pod tim imenom da se plakatiramo ili bilo gde da nastupamo. Morali smo da koristimo neko drugo lažno ime kao na primer: "Senke", ili "Utware" i tome slično. Tante za tante, što bi se reklo.

Kada je 1982. godine Tito umro, ja sam imao 34 godine i bio sam po drugi put u rokenrolu, sada mnogo ozbiljnije. Sa grupom koja se zvala "Banditos Amerikanos" dobio sam tada uglednu nagradu "Sedam sekretera" za debi album "Nesvarljive stvari" koji je bio prilično mračan. Kome je palo na pamet da nam da tu nagradu, zaista ne znam. Više me niko nije zvao Tile, u to vreme moj nadimak je bio Deda, pošto sam bio već prestar za rokenrol, ali i nedovoljno star za neke druge stvari. U Zarejevu, na dodeli nagrade, prvi put sam se susreo sa glamurom i pompom omladinsko-političarskog sloja, sa izobiljem i luksuzom u kom je živela ta bratija, a što mi je ranije bilo potpuno nepoznato. Naime, ja sam pripadao omladinskoj generaciji koja je bila prva ispuštena generacija posle Drugog svetskog rata. Bio je to prvi momenat u kom je popustila komunistička pasha: ko je hteo u omladince mogao je, ko nije, slobodna mu volja i srećan put. Generacija koja je bila rođena u ratu i koja je prošla udarničko-brigadirski period užasno nas je mrzela zbog toga. Obično su oni koji su hteli da nas šišaju dolazili, upravo, iz tog dela mlađe populacije, dakle, oni koji su bili od nas stariji tek koju godinu. No, sve se završavalo, ipak, samo na pretnjama. Neku godinu ranije, stvari oko frajerisanja, kako su oni to nazivali, stajale su mnogo ozbiljnije. Znam da je poznati novosadski kompozitor i dendi Arandel Matković bio oboren na asfalt ispred bioskopa "Zvezda" od strane Daše Makarejca, kasnije svetski poznatog filmskog režisera i još jednog svesnog omladinca i da mu je krojačkim makazama otkikarena tzv. tarzan frizura i prosečene frula-pantalone. Taj događaj je sam Daša Makarejac ispričao javno jednom prilikom, rekavši pritom da je to bio presudan trenutak u njegovom životu u kom se on sam definitivno osvestio i napustio politiku.

Interesantno je da ja za te 34 godine paralelnog života nikada nisam video Tita in vivo. Dika i ponos naš, slavni Joka Balalajkašević je sastavio čuvenu pesmicu u kojoj kaže da je Tita video uživo čak tri puta. Kao jedna želja triput ispunjena, ni manje ni više. Ja ne, naši putevi se nisu nikada ukrstili. Jednostavno, ja nisam išao ni na kakve javne manifestacije i svečanosti. Ruku na srce, niko me nikad nije ni zvao, bar ne za Titova života. Jednom prilikom posle Titove smrti, pošto je nastavljeno sa praksom slavljenja Dana mladosti, tj. Titovog rođendana, urednik jedne kulturne ustanove u kojoj je moj bend imao prostoriju za vežbanje, zamolio me je da napravim za taj Dan mladosti jednu pesmu posvećenu Titu. Inicijali dotičnog urednika su bili, skrećem pažnju na ovaj detalj - D. B. a i dan-danas su valjda isti. Na njegovu molbu ja sam mu jednostavno odgovorio

da ne umem da pravim takve pesmice, mogao bih da napravim nešto ali to sigurno ne bi valjalo. Ako treba da sviram i pevam, tu je bio moj standardni repertoar i to sam bio spreman da izvedem pred svakim auditorijumom i u svakoj prilici. Urednik mi je s razlogom poverovao. Eto, kako iskenost može biti nekad najveće lukavstvo. I tako smo mi nastupili na lokalnoj proslavi Dana mladosti sa mojom pesmom "U suton" koja je, zbilja, sutonska. No, čitava predstava je bila režirana tako da je posle nas kao odgovor na našu malodušnost i defetizam nastupio zagrebački sastav "Parni valjak" sa njihovim hitom "Uhvati ritam" i koji je trebalo, jednostavno, da nas pregazi, sve u fazonu – energija, mladost i optimizam će pobediti i biti najbolji odgovor na tako žalosno-ironične poruke kao što je: "Tvoja mladost, tvoja hrabrost je tako divna, tako tužna komedija"

Tako je to bilo što se tiče proslavljanja Titovog rođendana i posle njegove smrti. A što se tiče obeležavanja dana kada je umro, poznato je da je 4. juna svake godine sirena zavijala tačno u podne, u vreme kada je umro, da bi se iskazala žalost. Kada bi se oglašila sirena, svi građani su bili dužni da stanu, da se zaustave na ulici ili bilo gde da su i da stoje sve dok ne prestane zavijanje. Beše to svojevrstan umetnički performans za koji ja baš nisam puno mario. Sećam se da sam jednom baš žurio preko Limana pored studentskog doma kada je počelo zavijanje. Nisam se zaustavio, niti mi je to padalo na pamet. Odjednom se otvorio prozor u prizemlju zgrade i kroz njega se promolio jedan student, očigledno državljanin neke od nesvrstanih zemalja iz tzv. Trećeg sveta i ozbiljno me upozorio: "Druže stani! Zašto ne iskažeš dužno poštovanje?" Stao sam, ali ne zbog Tita, nego iz poštovanja prema crnom čoveku. Danas mislim da to ipak nije bilo u redu, bilo čija smrt zaslužuje makar saosećanje.

Moj prvi susret sa Titovim likom (in vitro) bio je u prvom razredu osnovne škole. Ako se dobro sećam, u mojoj osnovnoj školi, u Njegoševoj ulici, bila je jedna gipsana bista (poprsje) u hodniku i slika (fotografija) u svakoj učionici. Naravno, kasnije sam susretao Titov lik na filmskom i TV ekranu. Kada sam odlazio kod svojih drugova iz razreda, u skoro svim stanovima sam video velike uramljene Titove slike. Međutim, moji roditelji nisu držali Titovu sliku u našem stanu. To me je čudilo, a i bilo mi je krivo. Shvatao sam prisustvo Titove slike u stanu kao stvar prestiža i ugleda. Pitao sam tatu, ali on nije mogao to da mi objasni, zabašurio je odgovor. Iako je bio član Partije, on je, očigledno, smatrao da je stan intimni prostor i da tu političari nema mesta, a i estetski momenat je verovatno bio bitan. Međutim, ko zna šta se njemu još motalo po glavi. Naravno, bio sam suviše mali da to razumem. Možda sam čak bio spreman da prijavim roditelje na određenom mestu zbog izdaje i neloyalnosti. Poznato je da su u Nemačkoj za vreme nacizma deca često tužakala svoje roditelje učiteljima i nastavnicima koji su zatim te informacije prosledivali Gestapou. Ali od dobrog i revnosnog Titovog pionira, ipak, nikada nije postao dobar omladinac.

Početak sedamdesetih godina pripadao sam grupi mladih umetnika koja je imala ozbiljnih problema sa Titom, tj. sa "njima", a sve zbog toga što su Titov lik i delo bili predmet umetničkih radova nekih članova te grupe, koji su kasnije zbog toga optuženi i osuđeni na ozbiljne zatvorske kazne, koje su i izdržali u sremskomitrovačkom zatvoru. U svojoj knjizi o disidentstvu u Jugoslaviji, veliki jugoslovenski pisac Vlatko Džo Palentić, spominjući te moje prijatelje koji su dospeli u zatvor zato što su uvredili

li predsednika države, a što im uopšte nije bio cilj, nije uspeo čak ni da se seti njihovih imena. Oslovljavao ih je u množini, kao "ti mladići" ili što bi rekli njegovi gorštaci: "nijeme stvari", pritom braneci ih na jedan sasvim pogrešan način, pokazavši da uopšte ne razume njihove postupke i umetničke činove. Njegova odbrana je bila molba za milost. Kao, pogrešili su, mladi su, treba im oprostiti, iz radničkih su porodica i slično. Zbilja, bedno. Braneci načelo umetničke slobode, Palentić je zaboravio da je suština odbrane umetnosti i umetnika u razumevanju i tumačenju te umetnosti bez obzira na posledice. No, očigledno, on to nije ni smatrao za umetnost. Umetnost je za njega bila nešto jako ozbiljno, uzvišeno, nešto što nije za svakog. Ili je mešetario u fazonu: sa prostacima moram ovako da razgovoram, ne treba ništa da im objašnjavam, jer oni to ionako neće ništa razumeti. On sam je bio u književnosti ono što je Tito bio u politici. Uostalom, obojica su odrasli na selu i to u ona vremena kada je to obično bilo presudno za razvojni put nekog ko je, na primer, odlučio da uči zanat. Jednostavno, nedostajao mu je ukus. Nije imao stila. Ali to je slučaj sa svim umetnicima (prerušanim političarima) koji su i suviše fascinirani stvarnošću, istorijom, a to znači, strogim sistemom vrednosti, društvenom hijerarhijom, patrijarhatom. "Istorija je sramota ljudskog roda", nedavno sam to negde pročitao. Istorija je istorija muške dominacije. "It's a man's man's world", kako peva Džems Braun, "but nothing nothing without woman". Ipak, teško bi se moglo reći da Tito nije imao stila. He got it, but...Njegova figura i život imali su izvesnu estetsku dimenziju: sve te pudlice, bela odela, narukvice i prstenje, tomposi i šestopreg, druženje sa umetnicima. Moglo bi se reći da je on bio preteča današnjih turbo folkera, truli bogataš. U stvari, on je bio kum, godfather, trebalo je ljude, tvrdio je pazar kao marvenski nakupec. Možda nije lepo tako govoriti o mrtvom čoveku, ali, naravno, nije to "on", uvek je reč o nekom drugom. To sam, zapravo, ja sam kao kum, kao truli bogataš, ma koliko se toga užasavao. Odvratnost je pozdan pokazatelj. Kada je priča u pitanju, problem sa istorijom nije u tome što je ona strašna, nego što je ružna, ali nedovoljno, nezadovoljavajuće ružna. Ali, zaboravio sam se, zalećem se u propeler...

P. S.

Nažalost, ne mogu da završim text. Sada bi u igru trebalo ponovo uvesti Lazla. Kao, sreo sam ga poslednji put baš kada se spremao da ide u Pakistan. Eto, opet pričam pričanje, pišem pisanje, a to je već opšte mesto, to svi rade – piš, piš, obeležavaju teritoriju. Takođe, počeo sam da prodajem pamet, iznosim svoje stavove, polemishem, što je takođe loše. Morao bih nekako da opravdam Lazla, pošto je on ipak dobar tip. Ipak je Građanski rat u Španiji bio najveća euforija i najveći daun 20. veka. Iza njegovog bavljenja politikom i istorijom, krije se nešto drugo mnogo interesantnije. Nešto što ne probija ideološki plan, što je čista strast, eros, glad za doživljajem. Istorija je pre svega područje arheologije, ropotarnica, ništa nije nestalo zauvek, samo treba tražiti. Zato je i išao u Pakistan, ne zbog aktuelnih događaja, to je samo izgovor. Išao je tamo zato što je ta zemlja područje na kojem se u davna vremena širila kultura matrijarhata, zemlja Amazonki. Ka-

da sam mu prilikom tog susreta rekao da čeznem za matrijarhatom, dočeka me je rečima: "Budalo, pa ti nemaš pojma šta je to". A onda mi je ispričao kako satima sedi pred televizorom i gleda Fashion TV da bi video top model Jasmin, poreklom Pakistanku. U njoj je prepoznavao upravo tu amazonsku rasu. Ako su sve Pakistanke takve, onda jedino vredi ići tamo, iako je to veoma opasno, ali Lazlo je uvek voleo opasnost. Ljubav i rat idu zajedno, "ili je opasno ili nije ništa". Ja sam mu na sve to odgovorio da mene u životu interesuje samo umetnost, da je za mene najlepše žensko stvorenje Mikelandelova Bogorodica u Crkvi svetog Petra u Rimu, koja u naručju drži mrtvog Hrista (Pieta). Nijedna živa žena ne može da se poredi sa njom. Nije u pitanju samo princip, radi se o nečem stvarnom, konkretnom, o telu. Ali i Marijanski kult, obožavanje Bogorodice je za mene i dan-danas pravi izbor. To je moj matrijarhat: crnci (potomci robova), žene, ludaci i deca. Ženski princip kao odbrana od istorije, od politike, od cinizma, od grubog i ružnog sveta muškaraca o čemu zapravo peva Džems Braun, odbrana od spoljašnjosti, od površina kojima nas zasipaju mediji, pre svih televizija. Na sve to, sa ironičnim osmehom Lazlo mi je kratko odgovorio: "Ti ljubiš hladni kam!" To mu je bio neki citat, valjda? I tako smo se razišli. Pomislio sam: pa, TV je, takođe, hladan medij.

Dok je odlazio još jednom mi je dobacio: "Ne, ti ljubiš mlako kam! A šta ćemo sa onom tvojom tezom da je sve površina? E, frajeru..."

P. P. S.

Dimenzije grešaka, kratki spojevi

Marijanski kult – Matrijarhat, Amazonke (Lakoća – Težina, Meta-plan)

Bogorodica – Top model Jasmin (Mlako – Vruće-hladno)

Primarni autor – Površina (Pramama, pramaca – TV)

Svet muškaraca, istorija – Marijanski kult, supkultura (Utvara – Utvare)

Lazlo – Ja (Posvećenost, strategije – Otpadništvo, dopuštenost)

Svet muškaraca – Matrijarhat (Akt. čin – Arheologija, ropotarnica)

Tito – Jasmin (Svet muškaraca – TV)

"Ja" – Ja-ša (Praznina – Autor)

Pramama – "Ja" (Destrukcija – Autor)